

«ЛÆГÆН – ЛÆГДЗИЙНАДÆ, ДЗИЛЛÆН – РÆСТДЗИЙНАДÆ!..»

ДЗАГУРТИ Губади (1888-1979), фольклорист, литературæртасæг: «Гурджибети Блашка ци рæстæги цардæй, еци рæстæги, нæ адæми 'хсæн дæр литературæ рантæса, ирæза æма нæ адæми царди æцæгдзийнадæ æвдеса аййев дзурди фæрци, уомæн агъазгæнæг дæр, уобæл сагъæсгæнæг дæр нæ адтæй паддзахади 'рдигæй, æ надбæл устур цæлхдор-тæ æвæрд адтæй. Уони райеуварс кæнунæн, сæ сæрти рахезунæн æхсарæ æма лæгигъæ-дæ гъудæй, гъудæй искурдиадæ, уой хæццæ ба ма æмбæстон фæллойнæгæнæг адæм æма уомæн е 'взаг уарзун...»

АХСИАГ ФАРСТА

ИРИСТОЙНАГ БÆГЪАТÆРÆН – ЦИТГИН ХУÆРЗЕУÆГ

Æхсæрисæркаг **Цъуккити Мурати фурт Альберт** хуарзæнхæгонд æрцудæй Жукови номбæл майданæй. Цъуккити Альберт сæрмагонд тугъдон операций архайуй æ тæккæ райдайæнæй нурмæ.

Зæгъун гъæуй уой, æма, аци хуæрзеуæгæй хуарзæнхæгонд цæунцæ Райгурæн бæстæ æма Уæрæсей хуæдбарæдзийнадæ гъæуай кæнуни гъуддаги æхе бæгъатæрæй ка равдесуй, еци тугъдонтæ. Сæрустур ан не 'мзæнхонæй, арфæ ин кæнæн æ лæгдзийнади фæдбæл æма ин нæ зæрдæ зæгъуй, цæмæй тагъд рæстæги сæрæгасæй æма æнæнзæй исæмбæла æ фидиуæзæгбæл!..

БАРХЕУОНИ КЪУÆРТÆ НÆБАЛ ÆМБУРД КÆНДЗÆНЦÆ

Нæ республики Сæргъ-лæууæг **Сергей Меньило** куд фегъосун кодта, уотемæй сæрмагонд тугъдон операци кæми цæуй, уордæмæ æрветунмæ ирстойнаг бархеуонти къуæртæ нæбал æмбурд кæндзæ-нæнцæ, уомæн æма сæ агъаз си нæбал гъæуй.

Нуртæккæ сæрмагонд тугъдон операций архайунцæ, фарæ уалдзæги ци дууæ ирон-бархеуон батальони «Алани» æма «Шторм» арæзт æрцудæнцæ, етæ. Уонæн сæ 70 проценти æнцæ Цæгат Иристонæй рацæуæг тугъдонтæ. Еци дууæ батальони æнхæст кæнунцæ фæйнæхузи ихæстæ. Сергей Меньило куд баханхæ кодта, уотемæй республики 'рдигæй син агъазгонд цæуй, цæмæй алцæ-мæй дæр ефтонгонд уонцæ се 'фсæддон ихæстæ æнтæстг-нæй æнхæст кæнунмæ.

АГЪАЗГОНД ЦÆУДЗÆНÆЙ ТУГЪДОНТИ БИЙНОНТÆН

Цæгатиристийнæгтæй сæрмагонд тугъдон операций кадæриддæр архайуй, уони бийнонтæмæ сæ цæстæ дæрд-зæнæнцæ социалон агъазкæ-нуйнади къабази косгутæ. Алли къуæре дæр бæлвурд кæндзæ-нæнцæ еци бийнонтæн сæ цар-ди уавæртæ, цæмæй син афой-надæбæл агъазгонд цæуа, ци гъæуагæ уонцæ, уомæй.

Фарстатæн сæ фулдæр баст æнцæ бийнонти æнæ-нездзийнади фарстатæ хæццæ, дзæбæх кæнунæн квотитæ райсун, дохтирти æркаст æма санитарон-курортон гъуддæг-ти хæццæ.

Уæлдай лæмбунæг æма бæлвурд æргом æздæхт цæ-удзæнæй, сæрмагонд тугъдон операций рæстæг се 'фсæддон ихæстæ æнхæст кæнгæй ка фæммард æй, уони бийнонтæн агъаз кæнуни гъуддагмæ.

Цæун райдæдта 1993 анзи мартъий **0+**
Дигорæ

№8 (880) 2023 анзи 11 мартъи – кæрдæгæзмæлæни мæйæ

Аргъ 1 туман

«ЦÆГЪДÆ, ЦÆГЪДÆ, МÆ ФÆНДУР, ЦÆГЪДÆ ЗÆРДИ ФÆНДÆЙ РÆУÆГДÆР!..»

Дигорон аййевадон литератури бундорæвæргутæй еу, **ГУРДЖИБЕТИ** Майрæнсауи фурт **Блаш-кай** райгурдбæл 1 мартъий исæнхæст æй финддæс æма авдинсæй анзи (1868-1905). Æма ин аби-ни æ рохс ном ерæн нæ газети мухургонд æрмæгутæй. Блашкайæн æ нимаддæр уадзимистæй еу æй æмдзæвгитæй финст кадæнгæ «Сахи рæсугъд». Дæлдæр мухур кæнæн уой райдайæн.

*Цæгъдæ, цæгъдæ, мæ фæндур,
Цæгъдæ зæрди фæндæй рæуæгдæр!
Кæд дæн зарунмæ æз мæгур,
Фæрсаг мин кæнæ ду уæддæр!*

*Изæрæй-изæрмæ мæ арти сæргъи,
Мæ зартæн сæ мæтæй,
Фæрсаг кæнæ мæ бадти дæргъи
Æхцæуæн, рæсугъд дæ тæнтæй!*

*Фал гæппи уагъдæй æгасæй
Сахи рæсугъди æмбесонд
Адæмæн дæ фæрци, нихасæй,
Искæндзæнæн фæлдесонд!*

*Исцæгъдунмæ – гъæр дзæнгæрæг,
Кæнис мæ мæхебæл æууæндун.
О мæ кегъæре, мæ гъæргæнæг,
Ме 'цæг лимæн, мæ фæндур!*

*Адтæнцæ æви н' адтæнцæ
Мæ заруйнæгтæ зæнхæбæл,
Ицæг æнцæ æви нæ 'нцæ, –
Нæ фæххæтдзæнæн уонæбæл.*

*Цæгъдæ, цæгъдæ, мæ фæндур,
Цæгъдæ зæрди фæндæй рæуæгдæр!
Кæд дæн зарунмæ æз мæгур,
Фæрсаг мин кæнæ ду уæддæр!*

МАЛИТИ Васо (1938-2017), поэт, æхсæнадон архайæг: «Блашкæй уадзимисти кæддæриддæр тох кæнунцæ хуарзæнхæ æма фудæнхæ. Автори бон адтæй хуæрзмиктый нивæнстити устур социалон цаутæ ирдæй равдесун. Абони дæр цардæгасау æ рæстаг æма цæстисуги хуæн кæдзос уод цæруй æ бæрзонд поэзий».

ГУРДЖИБЕТИ Блашка (æртиккаг рæнгъи бадуй галеуæрдигæй æхсæзæймаг) æ тугъдон æмбæлтти хæццæ.

Нæ уинуй дæ хæстæгмæ нæ цæстæ, Изолмæ игъосуй дæ нæ гъос...

1902 анзи августи мæйи е 'фсæддон службæй сæхемæ æрбацудæй æ бийнонтæ фæуу-инунмæ. Уæд æнæнгæлти Мусгъæуи фембалдæй Къостабæл. Сæ фембалди рæстæг адтæй цубур, еунæг бон, фал уæддæр сæ зæрдити гъудитæ раргом кодтонцæ сæ кæрæдземæн. Къоста æма Блашка 1902 анзи æцæгдзийнадæй ке фембалдæнцæ, уой туххæй 1934 анзи дзурдта Блашкæй хæстæг æма хæлар Тускъати Балоди: æхуæдæг дæр адтæй сæ цори уоци рæстæги. Аци хабари кой ма кодта 1962 анзи дзæрæстæйæг зæронд лæг Адцети Александр дæр.

Блашка æхе æма фæллойнæгæнæг адæми арф зæрдуарзондзийнадæй равдиста Къоста-мæ е 'мдзæвги:

Ка дин не 'скæндзæнæй кадæ, Ка дин нæ ратдзæнæй æгъдау? Ка сдзурдта, нийъергæй нæ мадæ,

Адæммæ йе 'взæгæй дойау... Арфæгондæй дин нæ бæстæ Мижди æрветуй æ боз!..

1906 анзи, апрели, Къостай зæрдæ ку банцадæй æ кустæй, уæд Мæздæги станицити адæм дæр номдзуд поэтан искодтонцæ устур кадæ, æрбарвистонцæ ин венон æма бакодтонцæ Блашкæй финст æмдзæвгæ æрхин пластинкæбæл. Еци финст нур дæр æй Къостай музейи.

Блашкæй исфæлдистадон мотивтæ адтæнцæ адæмон, лæудтæй прогрессивон надбæл, финста мæгур фæллойнæгæнгутти уæззау царди туххæй: æ зæрдæ адтæй баст уони хъисмæти хæццæ. Къостай «Хъуыбады»-йæу е дæр е 'мдзæвгæ «Мæгургор»-и финста:

Дуйне – æ бæстæ, Жин цард – æ неун. Лæдзæг – æ цæстæ, Æгъдау – æ геун. ... Сæрдæ, зумæгæй - Пæлæз æ рагъи, Зæрдæй унгæгæй, Неуй æ уаргъи...

Финсæг уидта æ доги сæдзæргæсти уæззау цард æма, Къостай «Сидзæргæс»-æу, е дæр е 'мдзæвгæ «Саудари бони» исфæлгонц кодта æвуадат æфхуæрд силгоймаги хъисмæт.

Паддзæхи рæстæги гъæздугутæ устуйрадæ кодтонцæ мæгуртæбæл, нецæмæ сæ дардтонцæ, æфхуардтонцæ сæ. Мæгуртæн сæ сæрæндæртæ, уæхæн дæлдæрадæн идарддæр нæбал бæлсгæй, фæхъæтæг æнцæ, фæллийгæдæнцæ гъæдæмæ. Тох кæнун райдæдтонцæ се 'фхуæргутти нихмæ æма сæбæл тогцъиртæ исæвардтонцæ абæреги ном. Адæми æнкъарæнтæ Блашка лæдæрдтæй хуарз. Ниффинста уæхæн «абæргутæбæл» зæрдæмæ арф ка хезуй, уæхæн æмдзæвгæ «Абæрег». Мæгур адæми уарзæг «абæрег», сау гъæди еунæгæй уогæй, гъенцъун кæнуй æма, æ маст æ тоги фицгæй, зæгъуй хъурмæй:

Ка 'нцъолдзæнæй мæ цæштитæ Мæнæн, хъурмæй ку мæлон?

Кенæ, стонгæй, цъæх æршитæ, Кенæ надбæл нæ бæлццон. Ка скæндзæнæй ми кадæнгæ Ихалунмæ дор-мæсуг? Ка никкæндзæнæй гъарæнгæ, Фæккалунмæ цæштисуг?

Æмдзæвги кæрони «абæрег» гузавæй зæгъуй, айдагъдæр æ дарæг – æ саулох бæх – ке нистдзæнæй æнцæд, еу усмæ, æ сæргъи, уæдта ке никкæндзæнæй зæрдихалæн уаст, фæндараст зæгъгæй æ бадæгæн.

Блашка арф æнкъардта Ири-стони фæллойнæгæнæг адæм устур Уæрæсей хæццæ ке байеу æнцæ, е устур хуарз гъуддаг ке адтæй. Уидта ирон адæми æхсæн рохсадæ, ахурадæ æма литературæ Уæрæсей прогрессивон культури бундорбæл куд ирæзон байдæдтонцæ, уой, æма æ уадзимисти зæгъуй уоци гъудитæ. Поэт лæдæрдтæй минкый адæмтæн зин сахатти сæ нифси цонг Уæрæсе ке адтæй. Е 'мдзæвгæ «Мæлæг æфсæддони» зæгъуй:

Додой фæккæнайтæ, Турки æфсæдтæ, Æнæ хатт нæ байзайдзæнæй мæ тог: Гъæддаг хутæн уин хуæруйнаг уæ мæрдтæ Искæндзæнæй нæ Урусæн æ топп!

Адæми цард, адæми исфæлдистади хæццæ Блашка адтæй фæдар баст. Поэти фæндадтæй берæ хуарздзийнадæ исаразун, фал ци æхсæнади цардæй, уой уедæгтæй кæронмæ æхе ратонун нæ бафæразта.

Гурдживети Блашка фиццагидæр финсун райдæдта (Тускъати Балоди куд дзурдта, 1937 анзи, уотемæй) 1896 анзæй фæстæмæ. Æ фиццаг æмдзæвгити æмбурдонд «Дигорон уаджимистæ» мухури рацудæй 1902 анзи Дзæуæгигъæуи Шувалови типографий. Уой фæсте, 1903 анзи, геппи рацудæнцæ еци типографий финсæги кадæнгæ «Сахи рæсугъд» æма æ хуæздæр уадзимис комеди «Æдули».

Блашкæй зингæдæр финстæй сæ еу æй æ кадæнгæ «Сахи рæсугъд». Аци уадзимиси карз тох цæуй хуарздзийнадæ æма лæгъуздзийнади, рæстдзийнадæ æма зулундзийнади 'хсæн. Куд загътан, уотемæй Блашкæй исфæлдистади сæйрагдæр бунат ахæссуй æ дууæфæлхæнон комеди «Æдули». Аци уадзимиси Блашка уиндгунæй равдиста 1880-1900 æнзти капитализм Иристони устур ампъæзтæй ке ирæзтæй æма мугагон царди æ бун ке рампураста, царди хæцау æхца, сугъзæрийнæ, есбон ке иссæй, уой.

Комедий æвдист цæуй силгоймаги хъисмæт, æ уæззау цард. Кæд Хан-Гуассæ раст надбæл лæуд адтæй, уæддæр ин æ доги царди уавæртæ е 'уæнгтæ исба-стонцæ, басастонцæ ин æ хъаурæ. Æхе банимадта уодæгасæй мæрдтæбæл æма загъта:

Аргъ шин кæнун æруæди базари - Йес мæ гъæздуг къобец æлхæнæг, Уæд шин чи 'й мæ нивæ мæ кару, Кенæ мæ хъурми, мæ гъулæг?

Гурдживети Блашка адтæй Уæрæсей фæллойнæгæнæг адæми фарслæууæг.

РÆСТАДИ СÆРБÆЛТАУ ТОХГÆНÆГ

ХЪАЗБЕГИ Хъазбег (1912-1966) финсæг, поэт

Гурдживети Блашка адтæй Иристони зингæдæр финсгутæй сæ еу. Дигорон æвзагбæл фиццагидæр аййев уадзимистæ финсун райдæдта Блашка, уомæ гæсгæ рацудæй æвæцуд æма зин исфæлдистадон надбæл. Æ уадзимистæ рæхги рахæлеу æнцæ, фал тухгин гъигæдæрд, карз æфхуæрд байафтонцæ кæсгон æлдæртти 'рдигæй. Сæ гъæу пурхгонд æма сугъд æрцудæй, уомæ гæсгæ рахауæ-бахуæ кодтонцæ аллирауæнти. Фæстагмæ сæ гъаст бахастонцæ Дзæуæгигъæуи фæдари комендант инæлармайор Дельпоццомæ. Æфхуæрд адæмæн равардтонцæ будурмæ ралæдзун барæ. Уотемæй 1810 анзи исирæзтæнцæ Мусгъæу æма иннæ гъæутæ. Уæдæй фæстæмæ сæ цард баст æрцудæй уруси хæццæ. Фидæй-фуртмæ службæ кæнун райдæдтонцæ Уæрæсей паддзахмæ.

Поэт райгурдæй 1868 анзи 1 мартый, Мусгъæуи, æфсæддон службæгæнæги хæдзари. Блашкæй фидæ, Майрæнсау, адтæй афицер, æ рæстæгмæ гæсгæ ахургонд æма æгъдаун лæг, рамардæй, Блашкабæл 7 анзи ку цудæй, уæд.

Блашка фиццаг ахур кодта станицæ Павлодольскийи райдайæн скъолай. Каст æй фæцæй хуарз бæрæггæнæнти хæццæ. Уой фæсте, æ хæстæгити фæрци, бацудæй Стъараполи гимназимæ, фал æй каст нæ фæцæй: фадуæттæ ин нæ адтæй.

1888 анзи Блашка бацудæй Хъæзлари фиццаг Гребенской полкмæ. 1889 анзи 10 сентябри Блашкæйæн равардтонцæ урядники ном, 1890 анзи ба 16 сентябри уæгъдæгонд æрцудæй æфсæддон службæй. Æ царди уавæртæ зин ке адтæнцæ, уомæ

гæсгæ 1891 анзи 8 апрели фæстæмæ бацудæй æфсæддон службæмæ. Уордигæй ба æрвист æрцудæй, рагæй кумæ бæлдтæй, уоци Стъараполи хъазахъаг юнкерти скъоламæ. Каст æй фæцæй 1893 анзи æма иссæй подхорунжий. Уæдæй фæстæмæ службæ кодта Сунэй-Дзæуæгигъæуи фиццаг полчки æфсæддон ахуради сæргълаууæгæй.

Гурдживети Блашка берæ уарзта æфсæддон службæ. Æ царди фулдæр бонтæ рарвиста уоци кусти. 1890 анзи ин лæвæрд æрцудæй сотники ном, 1904 анзи ба иссæй подъесаул. Уоци анзи барвæндонæй рандæй Япони хæццæ тугъдмæ. Уоми фæммард æй 1905 анзи 18 июни (зæронд нимадæй) еу тугъдон фæдар Санвайцзы, зæгъгæ, уой есгæй.

Ци полчки службæ кодта, еци æфсæддон хайи хæцауадæ Блашкæйæн искодта устур кадæ. Æ мард ин цинкæ кири Маньчжурийæй æрбаластонцæ Мусгъæумæ æма уоми æрцудæй нигæд устур кади хæццæ.

Саударæн æмбурди Блашкæй туххæй радзурдта академик В. Миллер дæр. Æ зæгъдтитæ финст не 'рцудæнцæ, фал бæрæг æй Блашкæй хæццæ зонгæ ке адтæй æма ин е 'сфæлдистадæн устур аргъ ке кодта, е.

Полчки командир Баратов е статья «Памяти подьесаула Вла-сия Ивановича Гурдживекова», («Терские Ведомости», 1906 г., №№150, 151), зæгъгæ, уоми финста Блашка ци хъазауатдзийна-дæ искодта æма кутемæй фæм-мард æй Идард-Хорискæсæни, уони фæдбæл. Зæрдæбæл æр-балæууй Блашкæй æмдзæвгæ «Мæлæг æфсæддон». Адæймаг-мæ фæккæсуй уотæ, цума 'й поэт æхе хъисмæтбæл ниффинста, уоййæу.

Ку мæлун уин, о, мæ мадæ, мæ хуæртæ! Бинойнаг, фæууадзун дæ дзæгъæлæй! Сауæй мæбæл бадаретæ уæ сæртæ, Неуетæ, ихалгæй дор уæ нæгæй!

Æ ахури бонти Гурдживети Блашка хъæбæр берæ бауарзта аййев литературæ. Бакастæй берæ уадзимистæ уруссаг классикон ли-тературæй, уони æмрæнгæ берæ уарзта Хетæгкати Къостай исфæл-дистадæ дæр. Е æнæфæззингæ нæ фæцæй Блашкæй финститæ æма зундирахастбæл.

Нæрæмон, æвæлмæцгæ Къостай фæндадтæй, цæмæй нарти номдзуд уадиндзæй цæгъ-дæг Ацæмæзау, адтайдæ æ фæндури азæлд, цæмæй еугур дуйне дæр райгъал кодтайдæ æма цудайдæ рæстади надбæл уæлахæзмæ. Гурдживети Блашка дæр æ зæрди тæгтæй бид фæн-дури хъаурæмæ кастæй æнгъæл æма финста:

Цæгъдæ, цæгъдæ, мæ фæндур, Дæ хатæнти нæуæг гъæр. Æз дæ кæнун мæ уæлхъур Царди мæтæй хъæбæрдæр.

Гурдживети Блашка бæлд-тæй Къостай фæууинунмæ æма 'й, куд æнгъæлæн, уотемæй, æвæдзи, фæууидтайдæ 1989 анзи августи мæйи. Уæд Блаш-ка æ пьсмотæй еуеми финста: «Иннæ бон, гъома, сабаты, цæун Пятигорскмæ, е æй бустæги ху-арз, уомæн, æма уоми уæд игон кæнунцæ цирт Лермонтовæн. Мах ба зонæн Къоста уоми ке ба-кастæй е 'мдзæвгæ «Лермонтови цирти размæ». Адæм имæ зæр-диугæй æрдардтонцæ сæ гъос æма 'й Блашка дæр, уоми уогæй, æнæфæууингæ нæ фæцæйдæ.

Уомæй уæлдай ма 'й бæл-вурд: Къоста Гайтати Иналухъи хæццæ хуарз зонгæ ке адтæй, æ хæдзари ахид ке 'мбалдæй, е. Æ кизгуттæй ин еуей корунмæ дæр гъавта. Уоци хæдзарæмæ хæ-стæг лæудтæй Блашка дæр, фæ-стагмæ ба æхецæн бийнойнагæн æрхудта Иналухъи кизги – Над-йи. Уæхæн уавæрти Къоста æма Блашка кæрæдзæй æнæ зонгæ нæ адтайуонцæ.

1899 анзи Хетæгкати Къоста адтæй æрвист, æма Блашка гъен-цъун кодта æ уарзон поэти хъис-мæтбæл. Уоци анз ниффинста æмдзæвгæ «Къоста», зæгъгæ, уоми зæгъуй:

ГУРДЖИБЕТИ Блашкой фидæ Майрæнсау æ хестæр фурт Аслæнгериий хæццæ.

Берæ уарзта æ райгурæн бæстæ. Патриотизми мотивтæ æргом æнцæ финсæгæн æ пьисмоти дæр. Уæрæсе аема Японы 'хсæн тугъд ку райдæдта, уæд Блашка цæттæ адтæй цæунмæ Уæрæсей паддзахади арæнтæ багъæуай кæнунмæ. Устур лиагъæбæл нимадта æндæрбæстон Японий тухгæнгутæн сæр æркъолæ кæнун аема уонæн лæггадæ кæнун.

Блашка литературон сорæттæ исаразунмæ адтæй дæсни. «Сахи рæсугъд»-и Аевдеуи сорæт фæлгонцгонд цæуй, цæститæбæл ка рагъазуы, уæхæн хузи:

*Къулури – æ хъæстæ,
Æ цæсгом – сæмпæл;
Æ гурæ – дорфæртæ,
Æ закъæ – хæмпæл...*

Гурджибети Блашкой æнæ 'взаги гъæздугадæ 'й адæмон. Арæхстгай пайда кодта фольклорон хæзнатæй, уордигæй райста тематикон æгъдауæй æ дууæ кадæнгæ дæр – «Сахи рæсугъд» аема «Æрдхуæрдтæ», уæдта е 'мдзæвгитæ «Басилтæ», «Буркудзау», «Фус аема Сæгъæ» аема æндæртæ. Цæмæй æ комеди «Адули», æ гъудимæ гæсгæ, циргъдæр аема тухгиндæр рауадайдæ, уой туххæй финсæг æ уадзимиси персонажи диалогтæмæ бахаста берæ адæмон æмбесæндтæ, зæгъæн: «Хæрæг бæхи не 'йифуы», «Ходаги халæ игъæндагæ», «Æ кæрдбæдзи ди мæ кардæ», «Ке кой кæнай – къæсæрма», «Æфсæрми нæбал фæккæнуы цæгæр, ку байгон уа æ сæр».

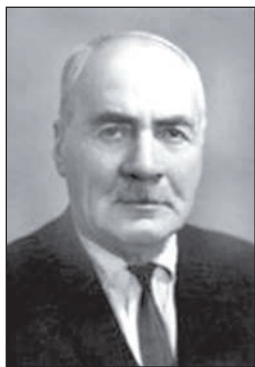
Гурджибети Блашкой финститæ агъаз кæнунцæ евгъуд дзамани цард арфдæр базонунмæ аема исархур кæнунмæ.

1965 анз, август.

ГУРДЖИБЕТИ Блашка æ мадæ Гузай (Тускъати кизгæ) хæццæ.

«Дæ уадзимис мæгургорбæл Зæрдæресгæй уæд дзурдтай...»

ГУЛУТИ Андрей

(1892-1980),
Цæгат Иристони
адæмон поэт

Аци анз (1965 анзи – Ред.), июни мæйи, æртинсæй анзи исæнхæст æй зингæ ирон поэт Гурджибети Блашка тугъди бæгъатæрæй ку фæммард æй, уобæл. Уой фæдбæл мæн фæндуй еу къуар дзурди зæгъун.

Раги æрцудæй еци æверхъау гъуддæг – 1905 анзи. Уæд мæбæл цудæй 12-13 анзи. Идард Хорискæсæнæй исластонцæ Гурджибети Блашкой мард. Блашка адтæй афицер, байсавдæй уруссаг-япойнаг тугъди. Куд дзурдтонцæ, уотемæй æй исластонцæ тугъди будурæй цинкæй конд кири. Исластонцæ 'й Прохладныйи станцæ Ерастимæ, уордигæй ба æ райгурæн гъæу Мусгъæумæ. Марди фæсте цудæй хъæбæр берæ адæм – нæлгоймæгтæ, силгоймæгтæ, сувæллæнттæ, сæ уарзон поэти фæндараст кодтонцæ æ фæстаг надбæл. АЕз дæр сувæллæнтти хæццæ цудтæн поэти марди фæсте. Рацудан, нæ дууæ гъæуей æхсæн ци цирт-дзæвæн ес, «Цагъди мæрдтæ», зæгъгæ, уой уæнгæ, уæдта, мах, сувæллæнттæ раздахтан нæ гъæумæ фæстæмæ.

Сувæллон ма адтæн еци рæстæги, фал зудон Блашкой поэтикон уадзимистæ. Бакастæн ин æ киунугутæ «Дигорон уаджимистæ», «Адули», «Сахи рæсугъд». Фæстæдæр, семинари ку ахур кодтон, уæд еу къуар ахургæнуынагæй хæццæ исаразтан Мусгъæуи скъолай азгъунсти гъазтизæр. Исæвардтан си Блашкой комеди «Адули». Гъазтизæрмæ æрцудæнцæ хъæбæр берæ

адæм аема арфитæ ракодтонцæ комеди раведсугтæн.

Хетæгкати Къоста аема Гурджибети Блашкой уадзимистæ мæ зæрдæмæ хъæбæр фæццудæнцæ. Кастæн сæ, сувæллон ма ку адтæн, уæддæр. Мæхуæдæг дæр, Къоста аема Блашкой финститæ фæнзгæй, æмдзæвгитæ финсун байдæдтон, кæд мæ финститæ лæмæгъ адтæнцæ аема мин сæ лæмæгъдзийнадæ неке амудта, уæддæр. Уæлдæй уарзт кодтон Блашкой æмдзæвгитæ «Абæрег» аема «Мæлæг æфсæддон». Аци æмдзæвгитæ ку кастæн, уæд мæ цæс-титæбæл уадæнцæ тæрегъæддæг хузтæ: абæрег еунæгæй, адæмæй хæцæнæй куд цардæй аема куд берæ уарзта е 'мбали – е 'нæ сайд бæхи – саулохи. Блашкой «Мæлæг æфсæддон» дæр хъæбæр фæццудæй мæ зæрдæмæ. Аемдзæвги поэт финсуй, цæф æфсæддон æнæ фæккæсæгæй, еунæгæй куд мардæй тугъди будури, уой туххæй. Аци æмдзæвгæн адæм исаразтонцæ рæсугъд мелоди аема 'й зардтонцæ революций агъоммæ, фæззарунцæ 'й нур дæр.

Кæд Блашкой æнæ еуæй-еу уадзимисти либералон-буржуазон дузæрдугдзийнæдтæ ес («Сæребари манифест», «Хъазахъмæ»), уæддæр зæгъдзинан, прогрессивон, демократон идейитæ фулдæр æнцæ æ финстити. АЕ уадзимистæ агъаз æнцæ евгъуд рæстæги цард хуæздæр балæдæрунæн.

Блашка уарзта фæллойнæгæнæг адæми аема 'й хъæбæр фæндадтæй, етæ сæребарæй аема амондгунæй куд цæронцæ, е. АЕ уадзимисти поэт æвдиста мæгур адæми зин цард паддзахи уæззау дзамани. АЕ зæрдæ ристæй фæллойнæгæнгути зиндзийнæдтæбæл («Мæгургор», «Саудари бон», «Мæгур уосгор»).

АЕ хуæздæр æмдзæвгитæй еу – «Къоста» – Блашка ниффинста Хетæгкати Къостай номбæл. Поэт финста:

*Ка дин не 'скæндзæнæй кадæ,
Ка дин нæ ратдзæнæй æгъдау?
Ка сдзурдта, ниййергæй нæ мадæ,
Адæммæ 'йæ 'взагæй дæуау?*

Аци æмдзæвгæй бæрæг æй, Блашка куд бæрзонд бунати æвардта Къостай аема ин куд устур æгъд кодта æ поэтикон аема æхсæнадон кустæн.

Цæгат Иристони финсгутæ, искурдиæгин поэт аема тугъдон лæг Гурджибети Блашкой ном нимагъæй, 1955 анзи, æ фæммарди дæс аема дуинсæй анзи исæнхæсти фæдбæл, рандæнцæ æ райгурæн гъæу, нигæд кæми æй, уордæмæ – Мусгъæумæ – аема уоми æ циртбæл исæвардтонцæ деденгутæ, гъæуон клуби исаразтонцæ литературон изæр, радзурдтонцæ Блашкой исфæлдистади туххæй, бакастæнцæ æмдзæвгитæ. Еци финсгутæ адтæнцæ Цæгæрати Максим (Цæгат Иристони финсугти Цæдеси сæрдæ), Хъусати Дмитрий, Плити Харитон, Балати Тембол, Бритъиати Созурухъо, Хъайтухъти Геор аема иннетæ. Уоми нæ хæццæ адтæнцæ филологон науки кандидати Хæдарцати Азæ аема Гурджибети Блашкой æ кизгæ – Саламти Сатæг. Литературон изæрмæ æрцудæнцæ берæ адæм аема хъæбæр фæййарфитæ кодтонцæ Блашкой ном иссеруни туххæй литературон изæр исаразгутæн.

Гурджибети Блашка адтæй, Устур Октябри революций агъоммæ ка куста нæ национ аййевадон литературæ исаразунбæл, еци хестæр финсгутæй. Куд зонæн, уотемæй Блашкойæй раздæр аййевадон уадзимистæ неке финста дигорон диалектбæл, кæд, ка 'й зонуй, еске финста, уæддæр æ финститæ некæми фæззиндтæнцæ мухури Блашкой киунугутæй раздæр. Уомæ гæсгæ мах нимагъæн Блашкой, дигорон диалектбæл раздæр финсун ка райдæдта, еци поэтбæл. Блашка адтæй паддзахи уæззау рæстæги фæллойнæгæнæг адæми зиндзийнæдтæ аема гъæзæмарæ цард ка равдиста æ уадзимисти, еци хестæр финсгутæй аема ин æ рохс ном мах некæд феронх кæндзинан.

Мæ аци имисуйнæгги хæццæ ма мухур кæнун ме 'мдзæвгæ – Мусгъæуи уогæй, Гурджибети Блашкой номбæл ци литерату-

рон изæр исаразтан, уоми ке бакастæн, уой («Гурджибети Блашкойæн»).

ГУРДЖИБЕТИ БЛАШКАЙÆН

*Раги адтæй йæци рæстæг:
И сау мæгътæ, зилдæгæй,
Æрæмбарзтонцæ нæ бæстæ,
Мæстгун уогæй, тузмæгæй.*

*Нæ адæми нин æзнæгтæ
Æфхуардтонцæ æгæрон,
Æфтудтонцæ 'й гъæзæмæртти,
Æнхæст кæнгæй сæ фæндон.*

*Зинтæ бухсæн нæбал адтæй,
Искарз æй бунтон æлдар.
Уæхæн доги нæ фæндадтæй
Йеунæгæй дæр ун цагъар.*

*Дæ уадзимис мæгургорбæл
Зæрдæресгæй уæд дзурдтай,
Реуигонæй, къæбæргорæй
Уой дæ финсти æвдистай.*

*И раст уоди – Батæрази -
Базонун кодтай махæн,
Адтæ уомæй ду арази,
Адгин фæцæй дæ зæрдæн.*

*Рæвгъудæй и сау рæстæг,
Æндæр æй нæ цард бунтон:
Сæребарæ 'й нæ рохс бæстæ,
Царди уагæ – нæ фæндон.*

*Фал Блашкойæн æ хуæнтти,-
Зин уавæрти ка финста,-
Нæ финсугти – нæ уарзæнтти,
Рохс адæмæн ка хаста,-*

*Алли хатт дæр имисдзинан,
Сæ кой æдзох кæндзинан,
Нæ арфæ син æрветдзинан,
Рохсаг уонæн зæгъдзинан.*

1965 анз.

ГУРДЖИБЕТИ Блашка:

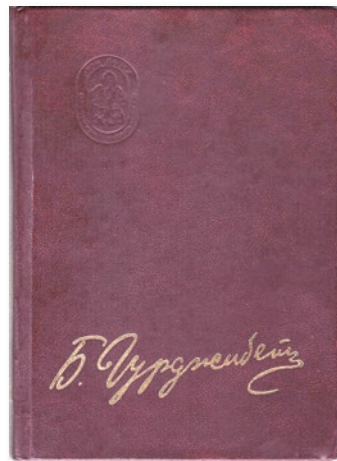
«Мæхе йескæдмæ иварзтон, фæуунунмæ хуæздæр цард...»

Гурджибети Блашкайæн е 'мдогонтæ куд имистонцæ, уотемæй æ исфæлдистадон бунтæ агъазиау адтæнцæ. Фал, гъулæггагæн, цæйдæрти фудæй æнхæст гъæуайгонд не 'рцудæнцæ, уæдта берæ рæстæгуги дæргъи, куд æнгуизтæй, уотæ бараудзæ хузи дæр хецæн киунугутæй уагъд нæ цудæнцæ.

Блашкайæн е 'мдзæвгити фиццаг æмбурдгонд «Дигорон уаджимистæ» рацудæй 1902 анзи Дзæуæгигъæуи (уæди Владикавкази), 1903 анзи ба – хецæн киунугутæй æ финст кадæнгæ «Сахи рæсугъд», уæдта комеди «Æдули». Уомæй дзæвгарæ фæстæдæр, 1966 анзи Хъазбегти Хъазбег бацæттæ кодта æма мухури рауагъта Гурджибети Блашкайæн æ «Уаджимисти æмбурдгонд».

Рæстæгугтæ рацудæй æма хъæбæр ахсгагæй багъудæй Гурджибети Блашкайæн уадзимистæ нæуæгæй рауадзун. Æма 2022 анзи Дзæуæгигъæуи рауагъдадæ «Ир»-и рацудæй киунугæ «Дигорон уаджимистæ». Æ исаразæг – поэт Къибирти Амурхан. Никки æнхæстдæр æмбурдгонд ба фæззиндтæй 2018 анзи – хуннуй «Гурджибети Блашка. Дигорон уаджимистæ» Бацæттæ 'й кодтонцæ Къибирти Амурхан æма Тахъазти Федар, æ редактор ба иссæй Баликъоти Эммæ (гъулæггагæн, цардгъонæй фæгъгъудæй не 'хсæнæй, рохсаг уæд...) Аци киунуги туххæй ма уæ зонгæ кæндзинан æндæр хатт, абони ба си мухур кæнæн Блашкайæн æмдзæвгитæй кæцидæрти.

Ду кодтай зæрдæн æвæрæн,
Нивгун худтон мæхе æз.

Нур феронх уо сæ рæхгидæр,
Чидæр дзурдтан æрдуардæй,
Дæуæн ниви финст нæуæг сæр
Æнцон дæдтуй æфхуардæй!

Фæууо, фæ, нихи джиуаргун,
Мæн истонæ дæ зæрдæй,
Радтæ йин дæхе, дæ уарзун,
Бацæрунмæ æмзæрдæй!..

Фиццаг кæндзæнæн æрхунæг,
Дæ коймæ дин кæудзæнæн,
Мæ зæрдæй ба дæ «мæгурæг»
Дæ сугъд ниви хондзæнæн.

Уой фæштæй мæ зæрди тари,
Рæвæд уогæй дæ бунат,
Æндæр уод мæ царди зари
Иссодздзæнæй æ чирагъ.

МАДИ ЗАР АВДÆНИ СÆРГЪИ

Булла, булла, мæ дууæ цæштити,
Булла ракæнæ æнцойнæй!
Булла, мæ хор, ходуни бæштити,
Булла ракæнæ, афонæ 'й!

Дæ кæлæтбæл дин ауиндзун
Мæ джиуарæ мæ реуæй, -
Ба дæ хездæнæй дæ медфун
Дæ авдæни æвдæуæй!

Æндон кард дин дæ бажи бунити
Фæтти гъæдæй æвæрун:
Фæххуссай мин æнцон фуни
Дæ 'риггалмæ æнæ рун!

Булла, булла, мæ хори тунæ,
Булла ракæнæ адгинæй!
Булла, булла, мæ зæрди хунæ!
Булла ракæнæ мадгинæй!

Æнцон хуссæ, мæ зæрди чъеу,
Уо дæ йизæдæн æ йæвгет!
Хæкъурчитæй дæ мингий реу
Мабал калæд æ сор хед!

Хуссæ, дæ хуссæг архæццæ 'й, -
Нæ ми уодзæнæ йиронх;
Хуссæ, мæ мæтæ дæ хæццæ 'й,
О, мæ уод, о, мæ дор-хонх!

Булла, булла, дæ мингий дада,
Булла ракæнæ дæ уæгæй!
Булла, булла, мæ уоди гага,
Булла ракæнæ рæуæгæй!

Æй мин дæ 'риггал сауæхшед,
Дæ бахуст – царди адæ...
Цæй, уо дæ йизæдæн æ йæвгет,
Рун бахуæра дæ мадæ!..

Хор дæ ку 'ртава æ тунтæй
Авдæни сæумæраги,
Уæд иггал кæнæ дæ фунтæй
Бауарзунмæ дæ мади!

Булла, булла, мæ дууæ цæштити,
Булла ракæнæ æнцойнæй!
Булла, мæ хор, ходуни бæштити,
Булла ракæнæ, афонæ 'й!

СÆРБАРИ МАНИФЕСТ

1861 анз, 19 феврал.

Оссаг! Раги райстай сæрбарæ,
Йисдæ паддзахæн йæвгет;
Нур æфтауæ джиуарæ,
Цардæй исширдтай келбет!
Нæбал йес баделиатæ,
Унмæ мæгурæн сæрдæр,
Нæбал йес тæгиатæ,-
Исцан æмхуæн, æмсер...
Уæдæй кæнуй дзæгæрæг
Сугъд бунгардбæл сугъд къотæр,
Кæдæй дзагъта гъæргæнæг
Æнсагт уодæн бари сæр.
Дуней сæуми æмхуæн
Уæдæй тæхуй сауæхшед,
Кæдæй æфхуард жин уæзæн
Нæбал кæнуй тогин хед.
Уæдæй нæбал йес фæрсун
Зæнхаг лæги муггагæй,
Кæдæй нæбал йес хæссун
Жин мæгурæн æфхуардæй.
Уæдæй не 'фхæлуй бæрзæй
Йешке куштити даргъæн,
Кæдæй нæбал йес гæрзæй
Йерун тæрмитæ рагъæн...
Идзулæ, будур, дæ фæти,
Чийнæй идзулæ, хуæнхон,-
Равардта уин уæ мæти
Адæми нивонд тæрхон!
Уæ дигорон, уæ ирон,
Идзулетæ уæ бари.
Æй кади ном æфсæддон
Сумахæн дæр лавари!..
Барæ радтæг фæцæй мард
Æнагъоми æнæ 'нгъуд,
Фал ин бари бозæй цард,
Ковгæй, калуи цæштисуг...
Хуцаумæ йин æ бони
Ду дæр дæ кувди, оссаг,
Арфæй хæссæ æ номи,
Дзæгъгæй рагмардæн рохсаг!..

ГУРДЖИБЕТИ Блашкайæн исфæлдистадæ зæрдтагон æй нæ адæми еугур фæлтæртæн дæр.

Оссаг! Раги райстай сæрбарæ,
Йисдæ паддзахæн йæвгет,
Нур æфтауæ джиуарæ,
Цардæй исширдтай келбет!

МÆГУР УОСГОР

Ку нæ дæ уинон – жин мин æй,
Уомæй жиндæр – ку уинон:
Дæ 'руæди нимæдзæ мин æй -
Мæгур ку дæн, чи кæнон!

Æ мæтæли мин дæ цæстæ
Дзæгъуй йе 'взагæй сæгом:
Æгъдауи мижди – ихæс дæ,
Уæзæн æй хæсгæй сæргъом.

Дæ фидæмæ æхцай къæсса
Æруæди хæссуй æдули...
Фæндонæй ма дæ фæрса, -
Æхца ку 'фтуйа æ дури?

Дæ уорс бауæр дин базарæй
Уæйæ кæнуй дæ мадæ;

Æлхæнун дин æй хъазарæй
Кæнуй æдули радæ...

Кæд мин басугътай мæ кемæн
Æ дзæнгæрæг æнæ 'нгъуд,
Уæддæр дзæгъæн кæрæджемæн
Имисунмæ фæстаг дзурд.

Цæй, ма мин бакæнæ æвгъау
Радтунмæ усмæ зæфцæн,
Думд фæууæд, думд нæ жин æгъдау.
Макæд æй райсæ бæрцæн...

Дæ мади 'васт дæ рæвдуд
Ивта мин жин афæй,
Уомæй дарун ма дæ йеу дзурд
Римæхст мæ зæрди арфæй.

Зонис ма 'й, цума, йечи дзурд,
Сомигæнгæй дæлбазур,
Ку бакодтан мах нæ игурд
Нæ кæрæджемæн уарзун?

Зонис ма йечи цуптæрæн,
Ку бадтан æд сагъæс?

Как известно, Блашка Гуржибеков свои произведения создавал на дигорском языке, но тем не менее они стали известны и русскоязычному читателю – благодаря тому, что в разное время были переведены на русский язык. С некоторыми из этих переводов мы сегодня знакомим наших читателей, перепечатав их из вышедшей в 2018 году в издательстве «Ир» книги «Гурджибети Блашка. Дигорон уаджимистæ».

КОСТА

Кто не читит твое имя и дело,
Кто душой к твоим песням остыл?
Кто с народом еще так умело
На его языке говорил?

Долго мучились души и руки
Под ярмом и невзгод, и тревог.
Только ты, оценив наши муки,
Свет надежды во мраке зажег.

Нам твой вещий фандыр –
словно солнце,
В нем душа, как в ребенке, чиста.
Твое имя, что славят иронцы,
Повторяют дигорцев уста.

Пусть лицо твое нам не знакомо,
Слово правды до нас ты донес, –
С благодарностью отчего дома
Говорит тебе родина «боз».*

НИЦИЙ

С фандыром старым,
В худых обносках,
Плетется нищий,
Как на закланье.
Его глаза –
Суковатый посох,
Весь мир – чужбина,
Вся жизнь – рыданье.
Его надежда –
Лишь на щедроты;
Желанье – с жизнью
Покончить счеты;
Рванье на нем –
Для любой погоды;
Душа устала
Сносить невзгоды.
То бьют порывы
Бурана злого,
То зной палаящий
Грозит напастью,
А он уныло
Все бродит, словно
Назло и голоду, И ненастью.

ДОЛЯ ВДОВЫ

Деверь, в чем вина моя?
Не тебе ль в угоду
Выполняла вечно я
Черную работу?

Женщине сносить невмочь
Этакие муки.
От работы день и ночь
Так и ноют руки.

Ты же помыкаешь власть
Мною бессердечно;
Божьей кары не боясь,
Унижаешь вечно.

Брат твой умер, и с сыном
Я осталась малым,

И заложницей при нем
В этой сакле стала.

Ты ж воспитывать его,
Вижу, не желаешь,
И поэтому родство
Ваше отрицаешь.

Но не жди, что сына я
В лапы смерти кину.
Коль продлится жизнь моя,
Воспитаю сына.

БЕДНЫЙ ЖСЕНИХ

Нет тебя – мир безотраден,
Быть с тобой – еще трудней,
Беден я, калым изряден –
Целых тысяча рублей.

Твоего довольно взгляда,
Чтоб понять без лишних слов;
Ты живая дань адату –
Не стряхнуть его оков.

Принесет любой бездельник
Твоему отцу калым –

И за эту кучу денег
Может мужем стать твоим.

Твое тело мать родная
Продает, как на торгах; И пускай
цена большая,
Но бездельник при деньгах...

Что ж, хоть близостью разлуки
Ты измучила меня,
Все ж простимся, друг о друге
Память добрую храня.

И мгновенью сердце радо,
Проведенному с тобой.
От проклятого адата
Отрекись навек душой!..

Слово верности дала ты
Мне от матери тайком.
Слово то надежней клада
Спрятал в сердце я своем.

Помнишь тот навес, где ждали
Мы друг друга каждый раз,
Где друг другу слово дали,
Что любовь навек у нас?

Помнишь тот четверг далекий,
Грусть мою на склоне дня?
Как ты ласкою тревоги
Прогоняла от меня.

Впрочем, все теперь забыто,
У тебя свои дела, –
Жизнь тяжелую обиду
Нам обоим нанесла.

Но не мучься по-пустому,
О моей забудь любви.
А свою отдай другому –
С ним в согласии живи.

Со слезами о тебе я
Буду долго вспоминать,
А в душе, тебя жалея,
Горемыкою считать.

У меня же в сердце, знаю,
Станет пусто, а потом
Явится душа другая
Свой зажечь светильник в нем.

Переводы с дигорского
С. Вольского
Между 1896 и 1902 гг.

Сцены из спектакля по пьесе Блашка ГУРЖИБЕКОВА «Æдули» («Дурачок») в постановке Государственного дигорского драмтеатра (режиссер заслуженный деятель искусств республики Роза БЕКОЕВА). Заслуженная артистка республики Фатима МАЛИЕВА (Губадта) и заслуженная артистка республики Алина ХАДАЕВА (Хангуасса) Народный артист республики Алик КАРАЕВ (Ахснирф-дурачок) и Альбина КАЗАХОВА (Тезада)

«СМИРЯЮСЬ Я ПЕРЕД СУДЬБОЮ, ЛИШЬ ВТАЙНЕ БУДУ РЫДАТЬ!..»

Из сохранившегося творческого наследия Блашка Гуржибекова самым значительным его произведением считается двухактная социально-бытовая комедия в стихах «Дурачок» («Æдули»).

Содержание пьесы – история о том, как выходцы из низшего сословия, но разбогатевшие Царуговы женили своего полоумного сына Ахснирфа на дочери бывших «благородных», но обедневших Борхаевых, красавице Хангуассе. Конфликт пьесы – перед капиталом Царуговых не устояли гордившиеся своим дворянским происхождением Борхаевы. Их не тронули слезы единственной дочери, так как в лице богатых родственников они видели свое будущее благополучие.

Пьеса Б. Гуржибекова неоднократно ставилась на сцене и профессиональных, и самодеятельных театров. В частности, был поставлен спектакль и коллективом Государственного Дигорского драматического театра.

Пьеса в свое время (в 1930 году) И. Грушецкой была переведена на русский язык. И сегодня из этого переводного варианта публикуем заключительный

акт пьесы. Действующие лица: насильно выдаваемая замуж Хангуасса и ее отец Бадзай.

Бадзай

Я отдал б жизнь охотно
За счастье твое, любя,
Одетой в шелка, беззаботной,
Мне хочется видеть тебя!
Пусть сердце в трепете юном
Любовного счастья ждет,
Но как одолеть нужду нам,
Избавиться от невзгод?
Богатство в руки дается,
Ну как отказаться самой?
Одно ведь тогда остается:
По свету пойти с сумой!

Хангуасса

Ну что ж? Коль такой ценою
Могу я вам счастье дать,
Смиряться я перед судьбою,
Лишь втайне буду рыдать!

Бадзай

Какой позор и бесчестье!

Снести это сердцу невмочь!
Я старость свою обеспечил,
Продав любимую дочь!

Хангуасса

Летунья попала в тенета!
Запродана за калым,
Иду не своей охотой
К немилому мужу, к чужим!
Купец – покупили тороватый –
Родителям деньги дает;
Что юная жизнь будет смята,
Что счастье погибнет – не в счет!
Замучен нуждой вековой,
Отец согласился на брак...
И мать жаждет жизни беспечной
На старости – денег и благ!
«В богатстве житье золотое», –
Твердят мне, твердят без конца!
Где же матери чувство святое?
Любовь дорогого отца?
Когда бы меня защитила,
О Боже, твоя рука!
Уж быть бы мне лучше в могиле,
Чем выданной за дурака.

«А как бы мне хотелось на вас всех посмотреть, а особенно на детей...»

Фронтовые письма Блашка Гурджибекова с русско-японской войны

Дорогая Надя!

От души радуюсь твоему здоровью и поздравляю тебя с легким трудом.

Теперь перейду сразу к делу. Дня через два-три станет известным, пойдём на войну или нет. Баратова потребовали телеграммой в Тифлис и пока от него имеем коротенькую телеграмму «идём», но куда – неизвестно, вероятнее всего, на войну, на Дальний Восток. Если ты, мать и сестра Далу меня любите, то не будете беспокоиться и мучить себя бесполезными слезами и прочими женскими слабостями. На войну не один я иду, а весь цвет нашего огромного государства. И в смерти человека волен Бог: захочет, так пошлет смерть и на печке, а захочет – так и в огне не сгорит. Словом судьба человека в его руках и жаловаться на него не приходится. Если пойдём, то мне нужны будут тёплый бешмет и салбар (штаны) из верблюжьего сукна, пожалуй, большая шуба, которую бы можно было надевать поверх черкески и черкеска (свободная) из азиатского сукна.

Пишу в Ардон, чтобы Иналук прислал мне вторую лошадь, горскую из войлока подушку на седло и теплую рубашку из козьего пуха. Если будете шить тёплый бешмет, то материал нужно будет поставить из черного чего-нибудь крепкого. Деньги, когда станет уход полка известен, вышлю или телеграммой или же почтой, смотря по времени. Разумеется, обязательно побываю дома.

Еще раз именем Бога вас всех трех прошу быть покойными и надеяться на Бога.

Очень доволен, что девочку назвала Раисой, но не доволен, что она похожа на меня, было бы лучше, если бы была похожа на тебя. Какие у нее глаза и волосы?

Гриша доехал благополучно, спасибо за посылку. Нельзя сказать, чтобы фрукты были из очень хороших сортов. Ради Бога – берегите Сослана.

Поклон матери, Далу и всем родственникам.

Будьте живы и здоровы и храни вас Бог.

Любящий тебя Блашка.

Дорогая Надя!

Получил твое письмо, присланное с казаком Татонова. Ты меня все приглашаешь домой. Рад бы, родная, да раньше выступления в Армавир никак нельзя, потому что без меня почти нельзя обойтись во время мобилизации. Я бы, разумеется, проехал бы и раньше выступления, но и тут неизвестность дня похода лишает меня лучшего удовольствия повидаться со всеми вами.

Что же касается твоей просьбы не идти на войну, то это решительно неисполнимо. Все слухи, какие носят на вас там в виде причин, ложны. Никого ни по болезни и ни по домашним обстоятельствам не могут оставить по причине недостатка офицеров, напротив, к нам в полк еще назначают 12 человек офицеров-драгун. Геуара Татонова и то вряд ли возможно будет оставить. Кроме того, разве от полка отставать хорошо?

Будьте вы все покойны – с войны

ГУРДЖИБЕКОВ Блашка со своей супругой Надей.

возвращусь жив и невредим. А ты должна гордиться, что на долю твоего мужа выпадает счастье участвовать в деле за родину. Но все это пустяки. Привели мне из Ардона коня. Под верх он плоховат, да и мал, под вьюк отличный, лучшего желать не надо. Одним словом, с этой стороны я уже готов. Но вот как ваши дела там относительно приготовления меня в поход. Ты все пишешь, что мне еще надо, а ничего не пишешь, что мне еще надо, а ничего не пишешь, что приготовили. Одним словом, напиши все подробно в следующем письме.

Пишешь также, сколько мне приготовить сухарей. Да пудика два. Если будет возможно, то и купите копченой баранины. Это тоже не лишнее. Словом, съестными припасами не торопитесь. Передай Мерету, чтобы и она готовила копченку. Когда нужно будет приготовить сухари – напишу.

А как бы мне хотелось на вас всех посмотреть, а особенно на детей. Я здоров. Говорят даже, что я поправился. И если здоров и поправился, то благодаря Гогаю: он меня научил есть кислое молоко, которое на меня благотворно действует. Из Ардона прислали немного груш и яблок и две курицы, которые моментально уничтожены были за один присест. Поклон маме, Далу, Кошерхану,

Гуцунаевым, Тургиевым, Гурджибековым и всем родственникам и детей расцелуйте. Как бы я хотел посмотреть на Сослана. Я Сослана люблю больше, чем Саусатаг. Может быть, оттого, что девочку я еще не видел.

Будьте живы и здоровы и храни вас Бог. Что же ты не пишешь, с кем спит Сослан и наняли ли няню. Пиши.

Твой Блашка.
29 октября.

Дорогая мама и Далу!

Что-то давно не получал от вас письма. Здоровы ли вы? Вчера я принял должность полкового казначея; не будь этого, я хотел проехать домой, но теперь пока не ознакомлюсь хоть приблизительно с многочисленными обязанностями казначея, нельзя будет приехать раньше последних чисел апреля месяца.

Тревожные слухи о войне и поездка в предстоящий лагерь заставляют меня быть ко всему готовым, почему Надю и Сослана тоже повезу с собой домой.

Мой перевод во вновь сформированный Терско-Кубанский полк не состоялся, и я, как хотелось вам, остался в полку тянуть мирную жизнь.

Мы, слава Богу, живы и здоровы,

хотя худы, как тени. У Сослана сейчас насморк и сильная потеря аппетита. Кроме голого чая ничего не принимает.

Поклон всем родным и родственникам.

Больше писать нечего.

Кланяемся и обнимаем Вас.

Любящий вас Блашка.

Получ. 2 февр. 1904 г.

Дорогая мама!

Получил твое письмо. От души радуюсь общему здоровью. Наверное, ранней осенью не придется мне съездить домой, потому что работы по обеспечению полка на зиму как раз на раннюю осень припадают.

Здоров я и не беспокоюсь обо мне. О том, как живется мне здесь, расскажет Гриша. Он через неделю поедет в отпуск. Нового ничего нет.

Поклон Далу и всем родственникам. На этот раз пишу мало – нет времени.

Любящий тебя Блашка.

Дорогая мама!

Я пишу бесцельно письма и послал уже три телеграммы, а вы мне не пишете ничего. Неужели же вам не жалко меня? Кроме Заурбека и меня, все получают письма, а мы с ним до сих пор не получили ни одного письма из дому... и у него и у меня семьи и, стало быть, есть о ком думать. Думаю, что следовало бы нам писать и чаще. Ну хоть по одному письму в неделю. Мы все живы и здоровы. Побывали в двух боях и наши Уашкерги и Никкола хранят нас. Вообще, как и раньше писал, опасаться за нас не нужно. Японцы скверно стреляют. В последнем бою с Хабатом Машуковским мы были в одном месте. Нас было 8 человек. Под одним казаком убита лошадь, а Хабату пуля попала в шашку. И раньше с Хабатом пришлось нам быть вместе. За первое дело его представили к кресту, а за второе мы все хлопочем о представлении его в прапорщики. Он молодец. Передайте обо всем этом Аминату – ей будет очень приятно.

Мы все здоровы и телом и духом. Сухари, которые вы мне засушили на дорогу, мы начали кушать только сегодня и, стало быть, и не голодны. Ради Бога, пишите чаще письма. Поклон от нас всех всем.

Любящий тебя Блашка.

Вот адрес: В действующую армию, Отряд Мищенко, Сунженский полк и мне.

29 мая, Пляонь...

Дорогая Надя!

Только что получил твое письмо. Успокойся, его никто не распечатал. А если бы и распечатал, то ведь в нем, кроме дела, не было ничего. Какая ты, право, смешная!

Я ведь о башлыке ни слова не писал; мой башлык новый и очень теплый. Чего же еще мне желать лучшего! Я так много писал, что, право, повторять не хочется то, что мне нужно; одним словом, все делайте потеплее да попросторнее – я на войне думаю растолстеть. Шуба моя новая, чтобы подмышками не давила, а рукава, чтобы обязательно были большие и из курпая же.

Федота я решил оставить вам; впрочем, дождусь ответа вашего. Ты о крестном отце дочери Раисы написала, а о матери ни слова. Кто же была матерью? Что же касается твоего поручения передать Баратову о крестике, то извини – не смогу, как знаешь, не переломлю своего характера. Что мать бес-

отношению к себе, в высшей степени благородный и деликатный к другим, он всегда шел прямым и честным путем. Разумное понимание долга службы, сердечная преданность казачьему деду в соединении с глубоким знанием казачьего быта, служба не за страх, а за совесть и, наконец, горячая любовь к родному полку – вот характерные черты покойного.

покоится? Я с войны возвращусь живым и здоровым, почему ей нечего заранее, не зная будущего, печаловаться. Кормит нас царь и надо ему послужить.

Больше нечего писать, и то уже, кажется, надоел тебе.

Третевский мне прямо покоя не дает. Не брани, что вспоминаю его – так создан человек. Передай Нико Татонову, что ему привезу двух щенят хорошей породы.

Поклон маме и Далу.

Заурбек просит передать Мерету, что он за лошадью пишет потому, что лошадь, которую он взял у Гена Кусова безногая. Он страшно на Мерета недоволен, что не пишет ему ничего; он даже говорит, что не будет ей больше писать. Так ей и передай.

Зачем же вы Сослана называете Кола? Я ведь не раз просил называть его Сосланом. Неужели моя просьба так трудноисполнима. Будьте же вы все живы и здоровы и храни вас Бог.

Обнимаю всех.

Блашка.

Дорогая мама и Далу!

Посылки ваши я получил и удивляюсь как их бедный Гриша довез. Спасибо за них. Кроме яиц, все доставлено благополучно. Из присланного сыра сделали æхчинтæ и я их ел, как волк, но как волк же и катался с боку на бок. Что же ты ничего не пишешь относительно своей пенсии. А послужные списки отца прислали или нет? Если прислали, то надо пробовать просить об увеличении пенсии.

Мы, слава Богу, живы и здоровы. Сослан весел, пробует болтать, но у него ничего не выходит.

Я-то пишу, вы-то мне не пишете. Впрочем, вам некому писать.

Кланяемся вам все. Будьте живы и здоровы и храни вас Господь!

Любящий вас Блашка.

Дорогая мама!

Ждал, ждал, когда нам выдадут деньги на обзаведение по случаю войны и, не дождавшись, пишу что мне нужно непременно приготовить.

Раньше всего теплую из самого крупного курпья или же, в крайнем случае, из овчины шуба. Имеющаяся у меня шуба для предстоящего похода не годна. Новая шуба должна быть просторна, с длинными рукавами, сшита черкесской и так, чтобы воротником, в случае надобности, можно было бы закрыть грудь. Покрышка должна быть суконная из серого черкесочного сукна и с патронами вместо газырей. Непременно сшить теплый просторный мягкий на шерстяной вате бешимет.

Хорошо было <бы> сшить его на подкладке из сукна козьего пуха или же, в крайнем случае, на сукне из верблюжьей шерсти. Сшить штаны теплые на подкладке суконной из козьего пуха, в крайнем случае, из верблюжьей шерсти. Такие штаны, кажется, по-нашему называются сасхæр. Одним словом, сасхæр должен быть, в крайнем случае, из двойного верблюжьего сукна с прибавлением шерстяной ваты и на учкоре.

На коленях и вообще ногах больше положить шерстяной ваты. Карманы сделать глубокие до колен из прочного холста. Сделать пары три фасбунта, тоже теплые. Сшить шесть штук шелковых рубашек. Деньги пока займите у кого-нибудь. Когда выступаем – неизвестно; но в Армавире пробудем недели две, где будет нас смотреть государь. О дне выезда сообщу; дома побываю

Впереди всех сидит дочь Блашка Саусатаг. Во втором ряду слева вторая – супруга Блашка Надя. В третьем ряду слева второй – отец Блашка Майрансау, третья – мать Блашка Гуза.

обязательно. С письмом этим пишу и в Ардон к Иналуку, чтобы он приискал мне вторую лошадь. Сделайте также набрюшник, как он делается знает Минбулат или же Денетико.

Шубу шейте совсем просторную, чтобы она налезала на мою другую шубу. Покрыть ее нужно будет серым сукном и чтобы она была сшита черкесской. Свою шубу переделываю в бешимет. Федот пусть будет готов к выезду. Он, вероятно, присоединится к нам в Прохладной.

Будьте живы и здоровы все; всем поклон.

Любящий вас Блашка.

Дорогая мама!

Ничего тебе не посылаю, потому что, ей Богу, нечего отсюда послать; даже и лимонов нет.

Благодаря Богу я здоров. Писать нечего – все расскажет тебе Гриша. Будьте живы и здоровы. Пишите чаще письма.

Любящий тебя Блашка.

Дорогая Надя!

Получил твое письмо, где спрашиваешь, сшить ли мне черкеску из верблюжьего сукна. Если сукно домашней работы, то сшейте, а если за него нужно платить деньги, то не надо – обойдусь как-нибудь. Посылаю сукно на черкеску. Его, пожалуй, нужно будет раньше помыть, а то оно грязное. Заплатил за него 9 рублей; посылаю также и два одеяла; я их случайно купил и то только потому, что просила мама. За них я заплатил 15 руб. Посылаю тебе и сестре Далу по флакону одеколона.

Однако теперь у меня брюк будет бесчисленное множество. Я сам себе заказал здесь черные прынелевые. Я же не просил шить мне из диагонали, а вышьте, но ничего, тоже не лишнее.

Любе Барагуновой я написал в Ольты; не знаю, там ли она. Очень и очень жаль, что не можете нанять няньку.

Разве денег нет? Я же ведь высылаю, сколько могу. Это меня страшно огорчает. Я непременно хочу, чтобы вы наняли. Неужели в Павлодольской, кроме Кати, более девок нет?

Ты спрашиваешь, как наши дамы поживают. Кажется, все радуются уходу на войну мужей. Ефросиния Ивановна все болтает, что она пойдет сестрой милосердия.

Все мы живы и здоровы. Поклон маме, сестре и всем родственникам. Кланяется также Гогой, Заурбек, Гриша и Геур. К нам в полк переводят Татархана Абисалова.

Отчего же Сослан не спит с бабушкой? Воображаю, как тебе с двумя труднее возиться!

О дне нашего ухода еще ничего не известно.

Будьте здоровы и храни вас Бог.

Твой любящий тебя Блашка.

5 ноября.

Дорогая Надя!

Сию минуту благополучно доехал до Хань-Кендовъ. Когда вошел в квартиру, то сжалось сердце и на глазах навернулась слеза: впервые почувствовал свое полное одиночество, не встретив тебя и не услышав голоса Осына «папа». Трудно мне и не могу выразить сейчас мое душевное состояние; скажу только одно, что если это состояние продолжится, то не выдержит мое и без того неважное здоровье.

Бедному человеку лучше бы не рождался! При штабе полка не нашел никого – все выехали в домашний лагерь. Священник с семьей и делопроизводитель с семьей выехали в отпуск. Говорят, поторопились выр... то здесь на детях... скарлатина. Дочь Евфросинии Ивановны, говорят, при смерти. Елена Петровна поправилась совсем.

Баратов с матерью выехал в Одессу, вернется к 6 июня. Бросаю писать письмо, допишу завтра.

Начинаю писать снова, ибо завтра утром отходит поезд.

Ради самого Бога не скучай и почаще пиши мне обо всем, особенно о здоровье. Заезжал во Владикавказ; видел Ханбекера и Заурбека. Сали не видел, она в Зильге.

Иналуку не написал письмо, потому что узнал, что он во Владикавказе на скач... рассчитывал видеть его, но не пришлось, потому что он где-то... створне остановился на квартире из-за л... анбекеру же передал, почему не заехал в Ардон.

Будьте вы все живы и здоровы. Поклон всем.

Любящий вас всех Блашка.

Мальчика, пожалуйста, называйте Осыном.

27 мая.

Дорогая мама!

Вслед вчерашнему письму пишу еще. Сегодня стало окончательно известно, что полк идет на Дальний Восток. Срок выхода пока не известен, но думаю, что не раньше ноября месяца. Если можно будет достать мелкие курпьи от шлепок, то хорошо бы было из них сшить салбарг и одеяло. Не менее этого нужно серое азиатское сукно на две просторные черкески, к которым вместо газырей пришить места на патроны, по 14 штук с каждой стороны. Деньги вышло как только получу. Командира полка еще нет, а приедет, так нам станет известно день похода. Вместо нашего полка сюда придет или 2-й Горско-Моздокский полк или 2-й Кизляр-Гребенский полк. На Дальний Восток идут полки: наш, Уманский, Кизляр-Гребенский, Екатеринодарский и батареи: 2-я Терская и 1-я Кубанская.

Письма буду писать почти каждую почту, смотря по мере материала. Кажется все. Мы все здоровы и кланяемся всем.

Будьте живы и здоровы и храни вас Бог!

Любящий тебя Блашка.

ГУРДЖИБЕТИ БЛАШКАЙ ТУХХÆЙ Е 'МДОГОНТИ ИМИСУЙНÆГТÆ

Æ ЦАРД АНÆГЪАЕНÆЙ ДÆР РАВАРДА Æ АДÆМИ СÆРБÆЛТАУ

СОСИТИ Геуæргий:
«ÆГЪДАУ ИРОНХ КÆНУН
НÆ ГЪÆУЙ!...»

Черноярски станицæй Ерастимæ скъоламæ цæугæй æз ахид фæууинæ цæх цохъати бæрзондгомау хуæрзонд афицери. Ка адтæй, уой раздæр нæ зудтон, фал мин еу хатт æмбæлтæй кадæр аййевæй балæдæрун кота: «Гурджибети Блашка æй е. Хъæбæр агъаз кæнуй ахургæнуйнæгтæн æма скъолайæн. Фал æгъдаубæлхуæст æй æма 'й ка ихалуй, уонæн нæ бухсуй».

Æ еци хуарз менеугтæ ин æз уой фæсте хуæздæр базудтон. Ку рагъомбæл дæн æма мæмæ æфсадмæ ку фæдздурдтонцæ, уæд бахаудтæн Сунжæ-Дзæуæгигъæуи полкмæ. Еци полк адтæй Ханкæнди (нури Степанакерт). Еци полки ахурдон команди начальник адтæй Гурджибети Блашка. Мæ фиццæг бацудæй фæстæмæ æз ахид цудтæн Блашкатамæ (е æ бийнonti хæццæ кæми цардæй, еци хæдзарæмæ) иуазæгуати. Æз адтæн уæд хумæтæг хъазахъаг. Неци цин мæмæ адтæй, Блашка ба адтæй сотник. Фал еци хецæндзийнадæ æгирирдæр неци гыгæдардта нæ хуарз лимæндзийнадæ. Еу хатт мин Блашка балæвар кодта е 'мдзæвгити æртæ минкый киунуги. Æз мæ фурийнæй мæхе дæр хуарз нæбал лæдæрдтæн. Мæ хестæр, мæ гъæуккаг Блашка поэт ке адтæй, е мæмæ устур гьуддаг кастæй, сæрбæрзонд си адтæн.

Блашкæн æ дæлбарæ ка адтæй, еци тугъдон æмбæлтæмæ уарзон æма хумæтæг цæстингас дардта, фал си уæддæр æгъдау некæд иронх кодта. Еу хатт, гьуддаги уогæй, æз феронх кодтон уомæн æфсæддон салам раттун, уой фæсте имæ мæ кьох бадаргъ кодтон. Мæ кьох мин ралхъивта, фал мин уæддæр уой фæсте аййевæй загъта:

– Къазармæ ирон иуазæгуарзагæ хæдзарæ нæй, тугъдони æгъдау иронх кæнун нæ гъæуй, æндæр еске дæ мæ бунати бафхуардтайдæ.

Еци дзурдти фæсте Блашка æ курæти дзиппæй исиста бонуги киунугæ, гæгъæдий гæбазæбæл цидæр рафинста, батухта 'й æма 'й мæнмæ равардта:

– Гъа æма 'й къазарми хъа-лагурмæ радтæ, зæгъгæ, мин æ кьохæй райамудта.

Æз финстæгмæ не 'ркастæн, уотемæй æй исæмбæлун кодтон, кæмæ мин загъта, уобæл.

Е мæ еуцалдæр бони карце-ри бакодта. Уордигæй ку рацуд-

тæн, уæд мæ Блашка сæхемæ байагурдта. Е адтæй хъæбæр игъæлдзæг, фæндæ 'й адтæй, æвæдзи, мæнбæл раходун. Нур ди, æнæмæнгæ, некæдбал феронх уодзæнæй, æфсæддон салам раттун дæ кæми гъæуа, е.

Блашка хъæбæр дæсни цагъта. Хъæбæр лимæнæй цардæй афицер Федотови хæццæ. Етæ изæригон ахид сæ фæллад уагътонцæ еумæ æма уæд кенæ гитарæй цагътонцæ, кенæ ба зардтонцæ рагон уруссаг зартæ æма романстæ. Еу мæйрохс æхсæви штабмæ хæстæг Блашка æма Федотов цагътонцæ æма зардтонцæ, еци рæстæг афицери æхсæн зундгонддæр æма рæсугъддæр зар ке худтонцæ, уой «Маньчжурий туппуртæбæл» («На сопках Маньчжурии»). Æз еци сахат хъалагъурæй лæудтæн. Игъустон æмбесонди зари зæрдихалæн мотивтæмæ æма мæ цæститæ дони зилдæнцæ. Уой фæсте мин ме 'мбæлтæй дæр беретæ дзурдтонцæ, еци зар син сæ зæрдитæмæ куд хъæбæр багъардта, уой туххæй. Дзурдтонцæ уотæ, зæгъгæ, дан, ма сауæнгæ полки командир болкъон Баратов æхуæдæг дæр нæ уорæдта æ цæстисугтæ, еци зармæ мæтгæлæй игъосгæй.

Япони æма Уæрæсей тугъд æ тæккæ карзи ку адтæй, уæд Гурджибети Блашкæй иснисан кодтонцæ полки казначейæй – куд тæккæ растдæр косæг, æууæнки аккаг афицер. Фал Блашка æнцæд бадун æ сæрмæ не 'рхаста. Уайтæккæ æхцати кирæ ниууагъта полки командир Баратови фатери æма рандæй тугъдæн æ тæккæ цæхæрмæ.

Уоми бæгъатæрæй фæмард æй не 'мбæстаг тугъдон, искурдиадæгин поэт æма дессаги хуарз æмбал.

СÆГУТОНТИ Мирон:
«КАДИ ХÆЦЦÆ 'Й
ГЪÆУАМА ИМИСÆН...»

Æз Блашкæйæй кæстæр адтæн еу-цуппæрдæс анзæй бæрцæ. Фал нин е неци гыгæдардта нæ лимæндзийнадæн. Æ кæстæрти, уæлдайдæр ба сувæллентти берæ уарзта, ахид сæ рæвдудта æ фæлмæн дзурдæй. Æз хуарз бафеппайдтон Блашкæй еци менеуæг, мæ зæрдæмæ хъæбæр хæстæг адтæй æма ибæл æхцулæй-æхцулдæр кодтон. Блашкæйæн афицери ном ку равардтонцæ, уæддæр æхе уæлдай нецихузи равдиста, куд раздæр, уотæ адтæй хумæтæг, нæ имæ адтæй æнæнвæрсон миутæ. Хъæбæр

ахид цудæй не скъоламæ. Уоми иуазæги хуæн æхе нæ дардта, фал скъолай гьуддагмæ æ гъос дардта æма ин агъаз кодта алли æгъдауæй дæр.

Ерастий скъола каст ка фæууидæ, уонæн æ дæлвæзи игуæрдæни бæрæгбони хуæн гъазтизæр исаразидæ.

Уæлдай хъæбæрдæр ма мæ зæрдæбæл лæууи 1894 анзи майи мæйæ. Æз дæр уæд адтæн, скъола каст ка фæцæй, уони хæццæ. Еци хатт дæр бабæй, станицæмæ хæстæг рауæн игуæрдæни Блашка исаразта æцæг бæрæгбон, уоми фæсæвæд игъæлдзæгæй кафтонцæ, зардтонцæ, кастæнцæ æмдзæвгитæ. Мæнæн Блашка байхæс кодта, цæмæй исахур кодтайнæ æмдзæвгæ «Æгас нæмæ цо æмдзуйаргин, Фадæй».

1899 анзи сæрди каст фæдтæн гъæдæзоннади училище, куддæр игъæлдзæгхузæй рауадтæн Блашка кæми цардæй, еци хæдзари рæзти. Хæдзари хецау – Блашка рæзæбæлæстæн сæ алливарстæ къахта. Æз мæ ходæ исистон æма ин салам равардтон. Уомæн дин, мæнæ, цума æ хуарз æмгарæбæл исæмбалдæй, уотæ æ цæсгон ниррохс æй, игъæлдзæгхузæй бахудтæй, радзубанди кодта, уæдта мæ бафарста:

– Нæ гъæуи фæсæвæд тугъдон скъолатæмæ хъæбæр разæнгардæй ку цæунцæ, уæд ду гъæди ахургæнæн скъоламæ цæмæ гæсгæ фулдæр раздахтай де 'ром:

Æз ин дзуапп равардтон:

– Хъæбæр берæ уарзун æрдзæ, гъæди сосæгдзийнæдтæ хуæздæр исахур кæнун æма базонуни надбæл изолдæр цæун.

Блашка исарази 'й мæ хæццæ æма мин загъта:

– Хуарз æй, æрдзæ берæ ке уарзис, е. Уарзæ 'й. Фал уомæй фулдæр ба ду гъæуама адæми уарзай, гъе айдагъдæр хуарз ка 'й, кæдзосæрдæ ка 'й, уæхæн адæми.

Æма æцæгæйдæр: хуарз нийергутæ адтæй Блашкæйæн, хуарз æй исгъомбæл кодтонцæ, раст над ин байамудтонцæ æма си рауадæй раст æма кæдзосæрдæ адæймаг...

Раст æма сæрæн адтæй Гурджибети Блашка, е 'стур зунд, æ кæдзос зæрдæ æма æ еугур цард дæр равардта æ адæми кæдзос цæсгони сæрбæлтау. Æ адæми размæ, æ фидибæсти размæ, æ тугъдон ихæс æнхæст кæнгæй, е бæгъатæрæй фæммард æй тугъди будури.

ГУРДЖИБЕТИ Блашка (лæууи) е 'фсæддон æмбали хæццæ

БУЗАРТИ Илья:
«ХЪÆБÆР БЕРÆ УАРЗТА
Е 'МБÆСТÆГТИ...»

Æз ма хуæрз æригон ку адтæн, уæддæр Блашкæй ном игъустгонд адтæй. Иннетæ куд загътонцæ, уотæ 'й æз дæр ахид уидтон не скъолай. Амудта нин, аййевадон киунугтæ куд кæсун гъæуй, уой. Уæлдай æновуддæрæй дзурдта æмдзæвгити туххæй.

Æнзтæ мæбæл тагъд рауадæнцæ. Япони æма Уæрæсей тугъди рæстæг Блашкæй фæндæмæ гæсгæ мæ иснисан кодтонцæ Маньчжурий фронти командæгæнæг инæлар Миценкойæн сæрмагонд хабархæссæгæй.

Еу хатт (е адтæй 1905 анзи 18 июни) æз мæ бæхбæл тагъдтагъдæй уадтæн болкъон Баратовмæ, хастон имæ ахсгиг пакет. Надбæл мæбæл исæмбалдæй Блашка. Блашка бадтæй хуарз бæхбæл, æ хæццæ – æндæр бæхгинтæ дæр, сæ астæу брички медæгæ æфсæйнаг кирæ. Æз зудтон, Блашка Баратовмæ ци æхцай кирæ ниууагъта, уой. Цæмæйдæр æй рафæрсунмæ гъавтон. Фал мæмæ е æхуæдæг фæрраздæр æй. Еуварсмæ мæ ракодта æма мæ аййевæй рафарста:

– Ци игъусуй нæуæг хабарæй нæ гъæуæй?

Æз ин ци зудтон, уони тагъдтагъдæй радзурдтон. Бæргæ ма 'й фæндадтæй мæ хæццæ фулдæр радзубанди кæнун. Фал ин пакети хабар ку загътон, уæд мин æвæстеуатæй надмæ райамудта. Мæ фæсте дæр ма еуцæйбæрцæдæр рæстæг кастæй. Блашка хъæбæр берæ уарзта е 'мбæстæгити. Сæ хæццæ дзубанди кæнун ин уидæ хъæбæр æхцæуæн алкæддæр...

Раст еци бон сехуарафони не 'фсæддонтæмæ æрбайгъустæй, уæззау хабар: подьесаул Гурджибети Власий æхсаргинæй фæммард æй япоинаг тугъдон фæдæрттæ пурхæ кæнгæй маньчжуриг гъæу Санвайцзыйи.

Æз мæхе ракурдтон инæлар Миценкойæй Блашкæйæн фæстаг рохсаг зæгъунмæ. Е мæ рауагъта æма мин загъта:

– Цо! Рохсаг зæгъæ дессаги хуарз адæймаг æма бæгъатæр тугъдонæн. Е адтæй æцæг адæймаг...

Æма æз дæр уотæ бакодтон.

Уой фæсте мæ хъазар æмзæнхони марди кирæ Маньчжурийæй æ райгурæн бæстæмæ фæлластонцæ. Надбæл цудæй 42 сутки. Æ хæццæ мардласæгæн адтæй нæ гъæуккаг Мамухъти Хатог.